

Υφαντική στην Αρχαία Ελλάδα ~ Ο Μύθος της Αθηνάς και της Αράχνης ~

Η υφαντική αποτελούσε μία από τις σημαντικότερες δραστηριότητες των γυναικών στην αρχαία Ελλάδα, με τον όρθιο αργαλειό να είναι γνωστός ήδη από την ομηρική εποχή.¹ Η σημασία της υφαντικής ήταν τόσο η πρακτική εφαρμογή της, όσο και η πολιτισμική της θεώρηση. Η διαδικασία της ύφανσης, από την επεξεργασία του μαλλιού έως τη δημιουργία περίτεχνων υφασμάτων, ήταν άμεσα συνδεδεμένη με τον οίκο – σπίτι, την οικονομία και τη γυναικεία αρετή. Τα κεντητά και τα υφαντά, πέρα από την πρακτική τους χρήση, ήταν και μέσα καλλιτεχνικής έκφρασης, ενώ συχνά απεικόνιζαν μυθολογικές ή θρησκευτικές σκηνές, καθιστώντας τα φορείς πολιτισμικής μνήμης. Η ίδια η θεά Αθηνά, προστάτιδα της σοφίας και των τεχνών, ήταν επίσης η προστάτιδα της υφαντουργίας, με τον μύθο να θέλει την υφάντρα Αράχνη να διαπράττει ύβρη προκαλώντας την θεά σε διαγωνισμό υφαντουργίας, γεγονός που οδήγησε στην μεταμόρφωση της Αράχνης σε έντομο που “υφαίνει” αιώνια.²

Σύμφωνα με το έργο *Μεταμορφώσεις* (VI, 1 – 145) του σπουδαίου ποιητή Οβίδιου, του 1^{ου} αιώνα π.Χ., η Αράχνη, μια νεαρή θνητή από τη Λυδία, διέθετε εξαιρετικό ταλέντο στην υφαντική, τόσο που πολλοί πίστευαν πως συνδεόταν με την ίδια τη θεά Αθηνά. Ωστόσο, η ίδια αρνείτο κάθε θεϊκή επιρροή, ισχυριζόμενη πως το ταλέντο της ήταν αποκλειστικά δικό της δημιουργήμα. Η αλαζονεία της Αράχνης πρόσβαλε την Αθηνά, η οποία εμφανίστηκε μεταμφιεσμένη σε θνητή για να τη συμβουλέψει να επιδείξει σεμνότητα. Όταν η Αράχνη επέμεινε στην ύβρη της, η θεά αποκάλυψε την ταυτότητά της και πρότεινε έναν διαγωνισμό ύφανσης. Η Αθηνά δημιούργησε ένα έργο που απεικόνιζε σκηνές θεϊκής δόξας, ενώ η Αράχνη δημιούργησε ένα τεχνικά άρτιο αλλά προκλητικό έργο, αποτυπώνοντας τα πάθη και τις αδυναμίες των Ολύμπιων θεών. Παρά την τελειότητα της υφαντικής της, η ασέβεια του περιεχομένου εξόργισε την Αθηνά, η οποία τιμώρησε την Αράχνη χτυπώντας την με την ανέμη. Ντροπιασμένη, η Αράχνη κρεμάστηκε, αλλά η θεά τη λυπήθηκε και πριν πεθάνει τη μετέτρεψε σε αράχνη, καταδικάζοντάς την να υφαίνει αιώνια.

Ο μύθος ενσωματώνει βασικά στοιχεία του αρχαιοελληνικού κόσμου: την έννοια της ύβρεως και της νέμεσης, τη σχέση ανθρώπου και θεού, καθώς και την αποτίμηση της τέχνης ως φορέα ηθικού περιεχομένου. Η Αράχνη τιμωρείται όχι για την ικανότητά της, αλλά για την έλλειψη ταπεινότητας και το περιεχόμενο της ύφανσής της. Ο μύθος αποδίδει στην υφαντική διάσταση υψηλής καλλιτεχνίας και διανόησης, ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί διδακτικά, αναδεικνύοντας τα όρια της ανθρώπινης δημιουργικότητας απέναντι στο θείο.

Άλλωστε, τα σπουδαιότερα δώρα της Αθηνάς ήταν η “όραση” και η οξυδέρκεια, δηλαδή η δύναμη του νου για το σωστό διαχωρισμό της καταλληλότητας ή μη της κάθε πράξης.³ Ο μύθος της υφάντρας Αράχνης παραμένει διαχρονικός, ενσωματώνοντας συμβολισμούς για την τέχνη, την ελευθερία της έκφρασης και την ανάγκη για μέτρο και σεβασμό· αρετές που οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν κύρια θεμέλια του πολιτισμού τους.

Αράχνη, Πάολο Βερονέζε,
Παλάτι των Δόγηδων, Βενετία, 1578 - 82

¹ Πρόχοροφ Α., 1983, Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, Τόμος 33, Εκδόσεις: Ακάδημος, Αθήνα, σελ.590

² Σοφού Ά., 2017, Η θεά Αθηνά και η Αράχνη, Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2016(2), Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Αθήνα, σελ.1206

³ Shearer A., 2000, Αθηνά, Συμβολισμός της Θεάς στην Πορεία των Αιώνων, Αρχέτυπο και Ενέργεια, Εκδόσεις Ιάμβλιχος, Αθήνα, σελ.37